

Maxmudov Jasurbek Qudratillo o'g'li

Bank moliya akademiyasi, Tinglovchisi

Annotatsiya: Ushbu tezisda ipoteka kreditlari samaradorligini oshirishda tijorat banklarining o'rni va roli o'rganiladi. Tadqiqot davomida tijorat banklarining ipoteka kreditlashdagi asosiy vazifalari, ular duch keladigan muammolar va ularni hal etish yo'llari tahlil qilinadi. Shuningdek, ipoteka kreditlash tizimini takomillashtirish orqali banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va mijozlar uchun qulay sharoitlar yaratish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi. Mazkur tezisda ipoteka kreditlari bo'yicha ilg'or tajribalar va innovatsion yondashuvlar ko'rib chiqilib, tijorat banklarining bu boradagi strategiyalari va amaliyotlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ipoteka kreditlash samaradorligini oshirish va banklarning raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Ipoteka, Bank tizimi, kredit risklari, bank imtiyozi, kredit tizimi, kredit imtiyozi, samaradorlik, tijorat banki.

Tijorat Banklarining Ipoteka Kreditlashdagi Vazifalari

Tijorat banklari ipoteka kreditlash tizimining muhim qismi bo'lib, ularning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

Kredit Resurslarini Ta'minlash: Banklar mijozlarga uy-joy sotib olish yoki qurish uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslarni ta'minlaydi. Bu jarayonda banklar kredit berish shartlarini belgilab, mijozlarning to'lov qobiliyatini baholaydi va kredit shartnomasini rasmiylashtiradi.

Kredit Portfelini Boshqarish: Ipoteka kreditlari banklarning kredit portfelining muhim qismidir. Banklar kreditlar bo'yicha risklarni boshqarish, kreditlarning qaytarilishini nazorat qilish va mijozlar bilan o'zaro munosabatlarni rivojlantirish vazifalarini bajaradi.

Risklarni Boshqarish: Banklar ipoteka kreditlash jarayonida turli xavflarni boshqarishi zarur. Bu risklar orasida mijozlarning to'lov qobiliyati, moliyaviy bozorlarning o'zgaruvchanligi va iqtisodiy sharoitlarning o'zgarishi kiradi. Risklarni boshqarish uchun zamonaviy texnologiyalar va tahlil usullaridan foydalaniladi.

Ipoteka Kreditlashdagi Asosiy Muammolar

Tahlil davomida tijorat banklarining ipoteka kreditlash jarayonida duch keladigan asosiy muammolar quyidagicha aniqlangan:

Yuqori Foiz Stavkalari: Foiz stavkalarining yuqoriligi ipoteka kreditlarini qimmatlashtiradi va ko'plab mijozlar uchun ularni olishni qiyinlashtiradi. Bu omil ipoteka kreditlash talabini pasaytiradi va banklarning kredit portfelining kengayishiga to'sqinlik qiladi.

Kredit Berish Shartlarining Qattiqligi: Kredit berish shartlarining qattiqligi, jumladan, yuqori daromad talab qilinishi va katta dastlabki to'lov talabi, ko'plab mijozlarning ipoteka kreditlarini olish imkoniyatlarini cheklaydi.

Risklarni Boshqarishning Yetarli Bo'lmasligi: Ipoteka kreditlarida risklarni boshqarish tizimining zaifligi banklar uchun yuqori xavf tug'diradi. Bu, o'z navbatida, banklar tomonidan ehtiyotkorlik choralari kuchaytirishga olib keladi, natijada kredit berish jarayoni sekinlashadi va qattiqlashadi.

Mijozlar Bilan Ishlash Jarayonining Samarador Emasligi: Kredit olish jarayonida mijozlar bilan ishlash samarador emasligi, ya'ni jarayonning murakkabligi va vaqt talab qilishi, mijozlarning banklarga nisbatan qoniqarsizligini oshiradi.

Ipoteka Kreditlashning Samaradorligini Oshirishga Yaratilgan Takliflar

Muammolarni bartaraf etish va ipoteka kreditlash samaradorligini oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlar taklif etiladi:

Foiz Stavkalarini Pasaytirish: Foiz stavkalarini pasaytirish orqali ipoteka kreditlarini arzonlashtirish va mijozlar uchun yanada jozibador qilish. Bu maqsadda, davlat tomonidan subsidiyalar ajratish yoki markaziy bank tomonidan moliyaviy rag'batlar berish ko'zda tutilishi mumkin.

Kredit Berish Shartlarini Yengillashtirish: Kredit berish shartlarini yengillashtirish, jumladan, dastlabki to'lov miqdorini kamaytirish va kredit olish uchun talab etiladigan hujjatlarni soddalashtirish. Bu ko'proq mijozlar uchun kredit olish imkoniyatini kengaytiradi.

Risklarni Boshqarish Tizimini Takomillashtirish: Ipoteka kreditlari bo'yicha risklarni boshqarish tizimini takomillashtirish, jumladan, zamonaviy texnologiyalar va big data tahlilidan foydalanish orqali mijozlarning to'lov qobiliyatini aniq baholash. Bu banklar uchun xavflarni kamaytiradi va kredit berish jarayonini tezlashtiradi.

Mijozlar Bilan Ishlash Jarayonini Avtomatlashtirish: Kredit olish jarayonini avtomatlashtirish va raqamlashtirish orqali mijozlarga qulaylik yaratish. Masalan, onlayn ariza topshirish va hujjatlarni raqamli shaklda taqdim etish imkoniyatlarini kengaytirish.

Tijorat Banklarining Ipoteka Kreditlashda Innovatsion Yondashuvlari

Tijorat banklari ipoteka kreditlash samaradorligini oshirish uchun innovatsion yondashuvlardan foydalanishi mumkin:

Raqamli Platformalar Yaratish: Mijozlarga masofaviy xizmatlar ko'rsatish uchun raqamli platformalar yaratish. Bu platformalar orqali mijozlar onlayn ariza topshirishi, kredit olish jarayonini kuzatishi va bank bilan o'zaro aloqa o'rnatishi mumkin.

Big Data va Sun'iy Intellektdan Foydalanish: Mijozlarning to'lov qobiliyatini aniqlash va risklarni boshqarish uchun big data va sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish. Bu banklarga yanada aniq tahlillar va qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Mobil Ilovalar Joriy Etish: Ipoteka kreditlash jarayonini soddalashtirish uchun mobil ilovalarni joriy etish. Bu mijozlarga kredit olish jarayonini tezlashtiradi va qulaylik yaratadi.

Kredit Kafolat Dasturlari: Davlat yoki xususiy sektor tomonidan taqdim etiladigan kredit kafolat dasturlari orqali mijozlarning dastlabki to'lovlari kamaytiriladi va kredit olish imkoniyatlari kengayadi.

Ushbu tadbirlar amalga oshirilishi natijasida tijorat banklarida ipoteka kreditlash samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Bu, o'z navbatida, banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va mijozlarning uy-joy olish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar:

1. Otto, M., & Thornton, J. (2023). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'I VA AYLANMADAN OLINADIGAN SOLIQ TO'LOVCHILARINI BIR-BIRIDAN FARQLI JIHATLARINI BAHOLASH. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 9, 140-143.
2. Nazarali o'g'li, M. S. (2023). THE STUDY OF VALUE-ADDED TAX: KNOWLEDGE FROM THE EU VAT EXPERIENCE AND UZBEKISTAN'S VAT SYSTEM. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9, 131-135.
3. Po'latov, S., & Farmonov, I. (2023). The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities.
4. Khurshid Gafurov. (2021). Economic Performance of Kazakhstan and Uzbekistan Since Independence: Impacts of Selected Economic Policies and Institutions. Conference paper: Uzbekistan on The Way to Third Renaissance: Harmony of Ethnocultural, Historical and Economic Aspects. «Innovatsion rivojlanish nashryoti. <https://doi.org/10.54613/001069>
5. Мелибаева, Г. (2021). Иқтисодиётни диверсификациялаш шароитида тижорат банк активлари самарадорлигини ошириш масалалари. *Общество и инновации*, 2(4/S), 282-291.